pese Gemeenschappen tegen ongevallen en beroepsziekten, kan de ambtenaar die slachtoffer is van een arbeidsongeval, en zijn rechtverkrijgenden niet het recht worden ontzegd een aanvullende vergoeding te vorderen, wanneer de instelling naar gemeen recht aansprakelijk is voor het ongeval en de statutaire uitkeringen niet voldoende zijn om de geleden schade volledig te vergoeden.

2. De instelling die naar gemeen recht aansprakelijk is voor een aan een van haar ambtenaren overkomen ongeval, is niet gehouden tot vergoeding van de morele schade die het gezin door de gevolgen van het ongeval heeft geleden, wanneer deze gevolgen slechts de repercussie zijn van de door de ambtenaar geleden schade en zij niet behoren tot die waarvoor de instelling als werkgeefster aansprakelijk kan worden gesteld.

3. Artikel 70 van het Reglement voor de procesvoering, volgens hetwelk de kosten door de instellingen in ambtenarenzaken gemaakt, ten laste van de betrokken instelling blijven, kan worden toegepast op een beroep dat door de gezinsleden van een ambtenaar krachtens de artikelen 178 en 215, tweede alinea, EEG-Verdrag is ingesteld en dat zijn oorsprong vindt in de betrekking tussen de ambtenaar en zijn instelling.

RAPPORT TER TERECHTZITTING
in de gevoegde zaken 169/83 en 136/84 *

I — De feiten en het procesverloop

1. Gerhardus Leussink werd op 7 april 1978 in de Bondsrepubliek Duitsland slachtoffer van een verkeersongeval. Hij was op dienstreis met een collega en reisde met een wagen van het merk Mercedes, eigendom van de Commissie en bestuurd door een ambtenaar van de Commissie.

Leussink liep zware verwondingen op, waarvan hij tal van gevolgen ondervond en nog ondervindt.

Verzoekers beschrijven de permanente gevolgen aldus:

„verlies van het rechteroog, deformatie van de linker oogkas, verzwakking van het gehoor, verlies van reuk- en smaakzin, vermindering van de longinhoud, vermindering van de kracht in het bovenste linker lidmaat, verlies van meer dan 6 cm² schedelsubstantie enzovoort, zonder te spreken van de neurologische en psychologische gevolgen".

2. In het proces-verbaal van het ongeval van 8 april 1978 beschreven de Duitse autoriteiten de omstandigheden van het ongeval als volgt:

„... reed met zijn wagen op de inhaalstrook van de autoweg. Daarbij kwam het loopvlak van de rechter achterband los. Daardoor liep de band snel leeg. Dit was er vermoedelijk de oorzaak van, dat de wagen begon te slippen, langs de rechterkant van de weg raakte en zijdelings tegen een verkeersbord terechtkwam..."

* Procestaal: Nederlands.

In een verslag van 19 mei 1978 van het Ingenieurbüro für Ursachenermittlung bei Verkehrsunfällen van het Openbaar Ministerie te Aken staat het volgende:

„...

4. Technische beoordeling van de geconstateerde mankementen

4.1. Aard van het mankement

4.1.1. Oorzaak

Bij schade zoals in casu geconstateerd, moet de oorzaak worden gezocht in de te hoge schuifspanningen tussen de gordellagen. Deze kunnen worden veroorzaakt door:

1) het rijden met een band met te lage luchtdruk;

2) het gebruik van een band bij een hogere snelheid dan waarvoor hij is ontworpen;

3) roestvorming in het staalweefsel ten gevolge van technische gebreken;

4) een te geringe schuifsterkte van het rubbermengsel;

5) een mechanische beschadiging van de staalgordel;

6) een verkeerde combinatie band-velg."

Het verslag besluit:

„Op het ogenblik van het onderzoek vertoonde de wagen geen technische mankementen (afgezien van de door het ongeval veroorzaakte schade).

De in casu voorkomende combinatie bandvelg is evenwel niet goedgekeurd door de constructeur van de wagen en wordt derhalve niet door de TÜV aanvaard overeenkomstig § 19, Abs. 2 StVZO (Straßenverkehrs-Zulassungs-Ordnung).

De bandenfabrikanten daarentegen geven bij gebruik van een band 205/70 SR 14 als norm een velg 5 1/2 J x 14 H2 aan. Bij een band met een binnendruk van 2,1 bar bedraagt het draagvermogen 580 kg.

Bij een binnendruk van 1,9 bar, zoals gemeten bij de wielen van de vooras, bedraagt het draagvermogen 530 kg."

Bij de bij het ongeval betrokken wagen werd inderdaad voornoemde combinatie band-velg gebruikt.

3. Bij ontwerp-besluit van 19 november 1982, zoals bedoeld in artikel 21 van de Regeling voor de verzekering (overeenkomstig artikel 73 Ambtenarenstatuut) van de ambtenaren van de Europese Gemeenschappen tegen ongevallen en beroepsziekten (hierna: de Regeling), stelde de Commissie op grond van een eerste rapport van de door de instelling aangewezen arts voor, voor de stabilisatie van de door Leussink opgelopen letsels de datum 16 september 1982 aan te houden, met vaststelling van de graad van blijvende invaliditeit op 50%.

4. Op 5 april 1983 diende Leussink bij de Commissie een verzoek tot schadeloosstelling in, waarvan de bewoordingen grotendeels overeenstemmen met die van zijn verzoekschrift in zaak 136/84.

5. Op dezelfde dag dienden Maria Brummelhuis, handelend in eigen naam, en deze laatste en Leussink, handelend als wettelijke vertegenwoordigers van hun vier minderjarige dochters, een verzoek in tot vergoeding van de door de echtgenote en de kinderen geleden morele schade, geraamd op dezelfde bedragen als in het verzoekschrift in zaak 169/83. De bewoordingen van de twee verzoeken van 5 april 1983 zijn grotendeels identiek.

6. Na nadere uitleg te hebben gevraagd en verkregen omtrent de opbouw van voornoemde invaliditeitsgraad van 50%, liet Leussink de Commissie op 27 mei 1983 we-

ten, dat hij de voorgestelde graad niet kon aanvaarden en een beroep wenste te doen op de medische commissie overeenkomstig de artikelen 21 en 23 van de Regeling.

7. Inmiddels concludeerde een in een parallelle procedure (ter zake van een particuliere verzekering) aangewezen gerechtsarts tot een invaliditeitsgraad van 65% volgens een conventionele schaal.

8. Op 2 augustus 1983 hebben Brummelhuis en de vier kinderen Leussink, vertegenwoordigd door eerstgenoemde en door Leussink, krachtens artikel 178 EEG-Verdrag het ter griffie van het Hof onder nr. 169/83 ingeschreven beroep ingesteld. Bij brief van 11 april 1986 heeft Monica Leussink, die inmiddels naar Belgisch recht meerderjarig is geworden, verklaard het tegen de Commissie aangespannen geding in eigen naam te willen voortzetten.

9. Op 3 november 1983 diende Leussink krachtens artikel 90, lid 2, Ambtenarenstatuut bij de secretaris-generaal van de Commissie een klacht in, daar antwoord op zijn verzoek van 5 april 1983 was uitgebleven.

10. Op 25 april 1984 deelde de Commissie Leussink mee, dat de door de instelling aangewezen arts had besloten voor de stabilisatie van de letsels de datum van 8 maart 1984 aan te houden, met vaststelling van de graad van blijvende invaliditeit op 65%.

11. Op 14 mei 1984 verzocht Leussink, hem mee te delen hoe voornoemde invaliditeitsgraad was opgebouwd en welk percentage hem eventueel zou worden toegekend uit hoofde van artikel 14 van de Regeling.

12. Toen een antwoord op de krachtens artikel 90, lid 2, Ambtenarenstatuut ingediende klacht uitbleef, heeft Leussink op 23 mei 1984 het ter griffie van het Hof onder nr. 136/84 ingeschreven beroep ingesteld.

13. Bij brief van 25 juni 1984 antwoordde de Commissie, dat het percentage van 65% de vergoeding van de schade omvatte, voorzien door de artikelen 12 en 14 van de Regeling.

14. Leussink had ondertussen reeds sinds enige tijd de normale uitoefening van zijn functies hervat.

15. Bij brief van 20 november 1985 deelde de Commissie Leussink mee, dat de medische commissie, om raadpleging waarvan hij had verzocht, met name tot de conclusie was gekomen, dat bij Leussink vooraf geen toestand had bestaan die de gevolgen van het ongeval had kunnen wijzigen, dat de stabilisatie was ingetreden op 4 oktober 1985 en dat de blijvende invaliditeit diende te worden vastgesteld op 75%, waarvan 10% voor psychologische en immateriële schade.

16. Bij brief van 30 december 1985 liet Leussink de Commissie weten, dat hij akkoord ging met de invaliditeitsgraad van 75%.

17. De Commissie heeft aan de heer Leussink uitbetaald een bedrag van 6 286 836 BFR, overeenkomend met een invaliditeitsgraad van 65%, alsook — op 5 december 1985 — een aanvullend bedrag van 967 206 BFR, waardoor de vergoeding is gebracht op een totaal bedrag dat overeenkomt met een invaliditeitsgraad van 75%.

18. Verzoekers hebben de gevolgen van het ongeval, waarvoor zij vergoeding vorderen, beschreven als volgt:

Wat zijn beroepsleven betreft, heeft *Leussink* niet slechts alle hoop op bevordering laten varen, doch leeft hij ook voortdurend in de vrees dat hij zijn werk niet steeds aankan of zal aankunnen. Hij is ervan overtuigd, dat hij ieder ogenblik kan worden ontslagen.

Wat zijn privé-leven betreft, zijn zijn relaties met zijn vrouw en kinderen duurzaam ontwricht. Zijn gevoelsleven is niet meer hetzelfde als vóór het ongeval.

Op 1 november 1981 is hij alleen gaan wonen.

Hij kan niet meer tennissen, skiën of zwemmen. Een goed gerecht of een goede wijn zeggen hem niets meer en hij heeft zijn vroegere sociale contacten verbroken.

Brummelhuis is als echtgenote na zestien jaar gelukkig huwelijk plots voor een andere man komen te staan, die, omdat hij zichzelf niet meer herkent, op alles negatief reageert en vaak driftig en agressief wordt.

Monica Leussink, die veertien was op het ogenblik van het ongeval, had zich, doordat haar moeder heel wat tijd aan het ziekbed van haar vader in het buitenland doorbracht en dus vaak afwezig was, plots verantwoordelijk gevoeld voor het huishouden en voor haar zusjes, toen respectievelijk twaalf, tien en zeven jaar oud, en heeft daardoor een schooljaar verloren. Het was nodig geweest, haar een jaar lang onder behandeling van een psychologe te plaatsen.

Mirjam, die zich aanvankelijk zeer dapper gedroeg — zij huilde nooit en was daar trots op —, heeft uiteindelijk een zware klap gekregen.

Medische onderzoeken en verandering van school hebben niet gebaat. Sinds januari 1983 is zij bij een ander gezin ondergebracht en lijdt zij aan anorexia nervosa. Volgens een psychiater te Brussel is haar ziekte toe te schrijven aan de verstoring van haar relatie met haar vader.

Mechteld heeft maandenlang aan hyperventilatie geleden.

Maud, de jongste, heeft schoolproblemen.

19. Het Hof heeft besloten, zaak 169/83 naar de Tweede kamer te verwijzen.

20. Bij beschikking van 15 mei 1985 heeft het Hof (Tweede kamer) krachtens artikel 43 van het Reglement voor de procesvoering besloten, de twee zaken voor de mondelinge behandeling en ter gelijktijdige berechting te voegen.

21. Het Hof (Tweede kamer) heeft, op rapport van de rechter-rapporteur en gehoord de advocaat-generaal, besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan, en de Commissie verzocht te antwoorden op, onder meer, de vragen die hierna sub IV zijn weergegeven.

II — Conclusies van partijen

1. In zijn verzoekschrift in *zaak 136/84* concludeert Gerhardus Leussink, *verzoeker,* dat het den Hove behage:

— het beroep ontvankelijk en gegrond te verklaren;

— de verwerende partij te veroordelen om aan verzoeker als vergoeding voor de morele schade die hij heeft geleden en in de toekomst zal lijden, te betalen een bedrag van 5 miljoen BFR, vermeerderd met moratoire interessen op de voet van 12% 's jaars vanaf 5 april 1983 tot de dag van betaling;

— nietig te verklaren de besluiten houdende stilzwijgende afwijzing van de door verzoeker op 5 april 1983 ingediende verzoeken en van de door verzoeker op 3 november 1983 ingediende klacht;

— de verwerende partij in de kosten te verwijzen.

In zijn memorie van repliek concludeert verzoeker dat het den Hove behage:

— zijn vordering toe te wijzen;

— hem akte te verlenen dat hij zich het recht voorbehoudt zijn vordering te wijzigen, rekening houdende met de definitieve invaliditeitsgraad die door de medische commissie in aanmerking zal worden genomen in het kader van de procedure van artikel 73 van het Statuut.

2. De *Commissie* concludeert dat het den Hove behage:

— verzoekers beroep niet-ontvankelijk, althans ongegrond te verklaren,

— het beroep, eventueel na voeging met zaak 169/83, te verwerpen;

— verzoeker in de kosten te verwijzen.

3. In hun verzoekschrift in *zaak 169/83* concluderen Brummelhuis en de kinderen Monica, Mirjam, Mechteld en Maud Leussink, *verzoeksters*, dat het den Hove behage:

— het beroep ontvankelijk en gegrond te verklaren;

— de verwerende partij te veroordelen om als vergoeding voor de morele schade die zij hebben geleden en in de toekomst nog zullen lijden, te betalen aan Brummelhuis een bedrag van 3 miljoen BFR en aan ieder van de kinderen een bedrag van 1 miljoen BFR, vermeerderd met moratoire interessen op de voet van 12% 's jaars vanaf 5 april 1983 tot de dag van betaling;

— het besluit, houdende stilzwijgende afwijzing van het door verzoeksters op 5 april 1983 ingediende verzoek, nietig te verklaren;

— de verwerende partij in de kosten te verwijzen.

In hun memorie van repliek concluderen verzoeksters dat het den Hove behage:

primair,

— hun vorderingen toe te wijzen;

subsidiair,

— indien het Hof van oordeel mocht zijn, dat vooralsnog onvoldoende is aangetoond dat er relatiestoornissen bestaan tussen verzoeksters en hun echtgenoot respectievelijk vader, en/of dat het causaal verband tussen het ongeval en deze stoornissen niet of onvoldoende uit de tot op heden overgelegde stukken blijkt,

— een of meer deskundigen aan te stellen met de opdracht verzoeksters te onderzoeken, rekening houdende met de aan de oorsprong van de onderhavige zaak liggende feiten, en hun bevindingen neer te schrijven in een omstandig gemotiveerd rapport, neer te leggen binnen de termijn die het Hof zal vaststellen;

— verzoeksters in ieder geval akte te verlenen dat zij zich het recht voorbehouden de gevorderde bedragen te wijzigen, rekening houdende met de definitieve invaliditeitsgraad die door de medische commissie ten aanzien van hun echtgenoot respectievelijk vader in aanmerking zal worden genomen in het kader van de procedure van artikel 73 van het Statuut.

4. De *Commissie* concludeert dat het den Hove behage:

— verzoeksters beroep ongegrond te verklaren en derhalve te verwerpen;

— verzoeksters in de kosten te verwijzen.

III — Middelen en argumenten van partijen

Het verband tussen de in artikel 73 van het Statuut bedoelde verzekering tegen uit ongevallen voortvloeiende risico's en het verzoek om een aanvullende schadevergoeding; de ontvankelijkheid van het beroep in zaak 136/84

1. Volgens de *Commissie* vormen de op grond van het Statuut aan verzoeker toekomende bedragen een forfaitaire vergoeding voor de verschillende vormen van schade en zijn, gelet op de geest en het beginsel van de statutaire regeling, gemeenrechtelijke vorderingen uitgesloten.

Aangezien de door het Statuut voorziene schadeloosstelling een verplichting vormt, heeft het slachtoffer geen keus tussen de statutaire vergoeding en de gemeenrechtelijke vergoeding en kan hij in geen geval trachten de voordelen van de twee stelsels te cumuleren.

De zienswijze van de Commissie stemt overeen met het in het Franse administratieve recht aanvaarde beginsel van het „forfait de pension", gelijk in Frankrijk toegepast door de Conseil d'État.

De Commissie wijst erop, dat Leussink in het geheel geen salaris heeft moeten derven, dat alle rechtstreeks gemaakte kosten zijn vergoed en dat hem op grond van de voorgestelde invaliditeitsgraad als schadeloosstelling een kapitaal van 6 286 836 BFR is uitgekeerd, nog voor een definitief besluit is getroffen. Dit kapitaal is uitbetaald krachtens de overeenkomstig artikel 73 van het Statuut vastgestelde regeling, die de forfaitaire vergoeding beoogt van zowel de morele als de sociale en familiale schade waarop de beroepen zijn gebaseerd. De Commissie verwijst in dit verband met name naar artikel 14 van de Regeling, volgens hetwelk aan de ambtenaar een vergoeding wordt toegekend voor elke blijvende verwonding of verminking die, zonder zijn arbeidsvermogen te verminderen, een aantasting vormt van zijn lichamelijke integriteit en een onmiskenbaar nadelige invloed uitoefent op zijn sociale betrekkingen. Voorts verwijst de Commissie naar het arrest van 2 oktober 1979 (zaak 152/77, B./Commissie, Jurispr. 1979, blz. 2819), waarin het Hof heeft verklaard, dat artikel 73 ook van toepassing is op een geestelijk letsel waardoor uitsluitend het gemoedsleven wordt beïnvloed.

Wat het beroep van Leussink in zaak 136/84 betreft, komt de Commissie op grond van vorenstaande overwegingen tot de conclusie, dat zowel de grondslag van de vordering in dit beroep als de omvang van de gevorderde vergoeding identiek zijn met de grondslag en de omvang van de vergoeding in de door het Statuut voorziene administratieve procedure. Aangezien deze laatste procedure nog niet was beëindigd op het ogenblik waarop Leussink zich tot het Hof heeft gewend, moet het beroep niet-ontvankelijk worden verklaard.

Wat de vorderingen van de echtgenote en de kinderen in zaak 169/83 betreft, leidt de Commissie uit het voorgaande af, dat verzoeksters geen aanspraak kunnen maken op een aanvullende vergoeding.

2. *Verzoekers* voeren aan, dat artikel 73 van het Statuut en de Regeling niet beogen te voorzien in een schadeloosstelling voor alle gevolgen van het ongeval waarvan een ambtenaar het slachtoffer is geworden, doch enkel voor de economische gevolgen van dat ongeval. In dit verband verwijst Leussink met name naar artikel 10 van de Regeling, dat de verplichting inhoudt tot vergoeding van de kosten, dat wil zeggen van de geldsommen die zijn betaald voor de zorgen en behandelingen tot herstel van de lichamelijke en geestelijke integriteit van het slachtoffer. Hij stelt voorts, dat artikel 14 van de Regeling betrekking heeft op esthetische schade, die moet worden onderscheiden van morele schade. Op basis van het Statuut en van de Regeling wordt dus uitsluitend economische en esthetische schade vergoed. Verzoekers kunnen derhalve, wanneer zij hun vordering op artikel 215 EEG-Verdrag doen steunen, aanspraak maken op schadeloosstelling voor de morele schade die niet wordt gedekt door de Regeling.

Hieruit volgt, dat het voorwerp van het beroep van Leussink in zaak 136/84 verschilt van het voorwerp van het beroep dat hij eventueel krachtens artikel 28 van de Regeling zou kunnen instellen tegen het besluit waarmee de in deze Regeling bedoelde procedure wordt afgesloten. De omstandigheid dat laatstbedoelde procedure nog niet was beëindigd, is dus geen beletsel voor de ontvankelijkheid van het door Leussink ingestelde beroep.

Uit het voorgaande volgt eveneens, dat het feit dat artikel 73 van het Statuut en de Regeling in een verzekering tegen uit ongevallen voortvloeiende risico's voorzien, niet afdoet aan de gegrondheid van de beroepen die betrekking hebben op de niet-gedekte morele schade.

De aansprakelijkheid van de Commissie

1. *Verzoekers* baseren zich op artikel 215, tweede alinea, EEG-Verdrag. De aansprakelijkheid van de Commissie moet worden

vastgesteld op grond van de algemene beginselen die de rechtsstelsels van de Lid-Staten gemeen hebben, en niet op grond van het nationale recht van de Lid-Staat waar het ongeval zich heeft voorgedaan.

Zij beklemtonen, dat de rechtsleer van oordeel is dat de opstellers van het EEG-Verdrag, waar zij naar de algemene beginselen verwijzen, het Hof een zeer grote beoordelingsvrijheid hebben willen laten, hetgeen in de woorden van een van de advocaten-generaal van het Hof betekent, dat „de schepers van het Verdrag het uiteindelijk aan [het] Hof (hebben) overgelaten de regels op te stellen welke de extra-contractuele aansprakelijkheid zullen hebben te beheersen..." (conclusie van advocaat-generaal Gand in de gevoegde zaken 5, 7 en 13 tot en met 24/66, Kampffmeyer e. a., arrest van 14 juli 1967, Jurispr. 1967, blz. 334, blz. 339).

In de rechtsleer wordt ook aangenomen, dat deze verwijzing naar de algemene beginselen, gemeen aan de rechtsstelsels van de Lid-Staten, een uitsluitend op één nationaal recht gegronde rechtsregeling uitsluit, doch het Hof toelaat die beginselen te kiezen welke het als de beste en meest vooruitstrevende beschouwt (zie de conclusie van advocaat-generaal Roemer in de gevoegde zaken 63 tot en met 69/72, Werhahn e. a., arrest van 13 november 1973, blz. 1255, blz. 1259). De meest vooruitstrevende beginselen van de Lid-Staten inzake aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad stellen een aansprakelijkheid van rechtswege van de eigenaar van de zaak die de schade heeft veroorzaakt. Dit geldt voor het Franse recht, en dezelfde oplossing wordt ook aanvaard in het Belgische recht, waar bovendien wordt vereist dat de zaak is behept met een gebrek, dat wil zeggen een abnormale eigenschap die schade kan veroorzaken. In casu was de wagen van de Commissie uitgerust met ten minste één gebrekkige band, aangezien het loopvlak ervan is losgekomen.

Mocht het Hof van oordeel zijn, dat de theorie van de vermoede aansprakelijkheid voor zaken die men onder zijn opzicht heeft, geen grondslag kan vormen voor aansprakelijkheid van de Commissie, dan vloeit deze aansprakelijkheid in ieder geval voort uit het onrechtmatig handelen of nalaten van verweerster of haar personeelsleden.

De Commissie heeft onrechtmatig gehandeld bij de keuze van de band waarmee de wagen was uitgerust, aangezien in voornoemd deskundigenverslag van het Ingenieurbüro für Ursachenermittlung bei Verkehrsunfällen is vastgesteld, dat dit type band niet was goedgekeurd door de constructeur van de wagen en bijgevolg was verboden door de Duitse automobielinspectie. De Commissie en haar personeelsleden hebben onrechtmatig en onzorgvuldig gehandeld door de betrokken wagen in strijd met de richtlijnen van de constructeur uit te rusten met een ongeschikt type band, waardoor abnormale sleet kon optreden, die dan weer een ongeval kon veroorzaken.

Voorts zijn de personeelsleden van de Commissie onzorgvuldig geweest bij het onderhoud en de inspectie van de betrokken wagen, aangezien het loskomen van het loopvlak zich volgens het deskundigenverslag op sommige plaatsen geleidelijk heeft voorgedaan, ook al is dit proces niet merkbaar voor een technisch niet onderlegde bestuurder.

Bovendien heeft de Commissie onrechtmatig gehandeld door in het betrokken seizoen voor het rijden met hoge snelheid op een droog wegdek de voorkeur te geven aan sneeuwbanden.

Ten slotte heeft verweersters personeelslid onrechtmatig gehandeld door met een zo hoge snelheid te rijden met banden die niet waren aangepast aan de weersomstandigheden, noch geschikt voor hoge snelheden. Ook de hoge snelheid kon het loskomen van het loopvlak van de band veroorzaken.

2. De *Commissie* voert aan dat het, gelet op de verschillen tussen de rechtsstelsels van de Lid-Staten op het betrokken gebied, voor het ogenblik niet mogelijk is een algemeen beginsel te onderkennen dat werkelijk aan die rechtsstelsels gemeen is. In een dergelijk geval moet het traditionele beginsel van de *lex loci delicti commissi* worden toegepast. Aangezien het ongeval heeft plaatsgevonden in Duitsland, moet de aansprakelijkheid van de Commissie bijgevolg worden vastgesteld op grond van het Duitse recht.

De toepasselijke regel van de Duitse wet op het wegverkeer, die in een objectieve aansprakelijkheid voorziet, sluit toekenning van een vergoeding voor morele schade uit. Het Duitse gemene recht daarentegen, op grond waarvan herstel van morele schade mogelijk is, kent geen objectieve aansprakelijkheid, doch vereist het bewijs van schuld door nalatigheid; de eigenaar van een zaak die een ongeval heeft veroorzaakt, kan niet aansprakelijk worden gesteld wanneer er sprake is van een verborgen gebrek, hetgeen in casu het geval is.

Volgens de Commissie blijkt uit deze Duitse regels, dat elk van de nationale stelsels steeds als een geheel moet worden beschouwd, hetgeen betekent dat de oplossing die wordt aanvaard ter zake van de beoordeling van het bestaan of het bewijs van aansprakelijkheid, niet los kan worden gezien van die waarvan wordt uitgegaan bij de bepaling van de voor vergoeding in aanmerking komende schade of bij de beoordeling van het causaal verband. Deze wisselwerking, waarvan het Duitse stelsel een bijzonder treffend voorbeeld vormt, blijkt soms spontaan uit de rechtspraak. De ruime opvatting van de aansprakelijkheid in België wordt in de praktijk getemperd door het feit, dat de door de rechter toegekende vergoedingen voor morele schade slechts een fractie bedragen van het in casu gevorderde bedrag.

De Commissie leidt hieruit af, dat een verzoeker die zuiver morele schadevergoeding vordert, geen objectieve aansprakelijkheid van de Commissie kan doen gelden, doch het bewijs moet leveren van schuld door nalatigheid van de Commissie.

Dit probleem sluit trouwens nauw aan bij dat van de schuldloze aansprakelijkheid waarvoor aanwijzingen kunnen worden gevonden in de rechtspraak van het Hof, blijkens welke de schuldloze aansprakelijkheid moet worden gezien als een uitzondering die slechts toepassing vindt in het geval van abnormale, bijzondere en rechtstreekse schade. Gelet op de reeds krachtens het Statuut uitgekeerde bedragen, kan in casu niet worden aangenomen dat er sprake is van zodanige schade. De Commissie betwijfelt bijgevolg, dat artikel 215, tweede alinea, EEG-Verdrag zich uitstrekt tot de door sommige Lid-Staten erkende „objectieve aansprakelijkheid".

De Commissie ontkent, dat haar schuld door nalatigheid kan worden verweten. Zij wijst erop, dat het ongeval is veroorzaakt door het loskomen van het loopvlak van een band en dat de oorzaak van dit loskomen niet bekend is.

In het verslag van het Ingenieurbüro für Ursachenermittlung bei Verkehrsunfällen wordt gesteld dat de beschadiging van een band, zoals in casu geconstateerd, over het algemeen is toe te schrijven aan te hoge spanningen tussen de gordellagen, doch voor deze te hoge spanningen worden niet minder dan zes mogelijke oorzaken opgesomd.

De Commissie ontkent, dat zij onzorgvuldig is geweest door de voorkeur te geven aan een type band dat door de constructeur als ongeschikt zou zijn beschouwd. Op dit punt kan uit het deskundigenverslag uitsluitend worden afgeleid, dat de betrokken combinatie band-velg:

— niet uitdrukkelijk was goedgekeurd door de autoconstructeur;

— evenmin door hem uitdrukkelijk was afgekeurd;

— daarentegen als geschikt werd beschouwd door de bandenfabrikant;

— slechts één van de zes mogelijke oorzaken van het ongeval was.

Verzoekers hebben evenmin het bewijs geleverd van onzorgvuldigheden bij de onderhouds- of inspectiebeurten van de wagen. Uit het deskundigenverslag noch uit enig ander stuk van het dossier kan worden afgeleid, dat een beroepschauffeur of een onderhoudsmonteur het gebrek had kunnen ontdekken of vaststellen, vooraleer het tijdens de betrokken reis aan het licht kwam. Uit het grote aantal mogelijke oorzaken blijkt integendeel, dat geenszins is aangetoond dat het gebrek vóór het ongeval had kunnen worden vastgesteld.

De Commissie betwist, dat het gebruik van een sneeuwband op het ogenblik van het ongeval onverantwoord was. Aangezien de voertuigen van de Commissie zijn bestemd om te worden gebruikt voor dienstreizen in geheel Europa, is het redelijkerwijs onmogelijk telkens van banden te verwisselen naar gelang van de bestemming. In de regel worden de sneeuwbanden vervangen door gewone banden op 15 april, wanneer het risico van sneeuw praktisch is uitgesloten.

Een grond voor aansprakelijkheid kan volgens de Commissie evenmin worden gezocht in de snelheid, die — zo stellen verzoekers — het loskomen van het loopvlak van de band kon veroorzaken. Zij wijst erop, dat het symbool „S" op de banden betekende dat de wagen met een snelheid van 180 km/uur mocht rijden, welke maximumgrens na het ongeval is verminderd tot 160 km/uur voor sneeuwbanden. In casu reed het personeelslid van de Commissie met een snelheid tussen 120 en 140 km/uur.

De schade en het causaal verband

1. Volgens *verzoekers* blijkt het bestaan van de door Leussink geleden morele schade reeds uit het door de raadgevend arts van de Commissie opgestelde medische verslag van 8 maart 1984, waarin de huidige persoonlijkheid van verzoeker wordt beschreven, alsook uit de voorgestelde invaliditeitsgraad.

De derving van levensvreugde en de verstoring van zijn echtelijke, familiale en sociale relaties leiden voor verzoeker tot genotsschade, genegenheidsschade en morele schade. Deze schade komt op grond van artikel 215 EEG-Verdrag in aanmerking voor vergoeding.

Bovendien heeft het ongeval tot een verslechtering van de normale familiale relaties tussen de echtgenoten en tussen de vader en zijn dochters geleid. Met betrekking tot deze laatsten hebben verzoeksters medische getuigschriften en schoolattesten overgelegd.

Verzoekers merken op, dat de medische rapporten het bestaan bewijzen van een causaal verband tussen het ongeval van 7 april 1978 en de door hen geleden schade. Zij ontkennen, dat de moeilijkheden tussen de echtgenoten andere oorzaken zouden kunnen hebben dan de door het ongeval veroorzaakte blijvende letsels van lichamelijke en geestelijke aard.

Mocht het Hof niettemin van oordeel zijn, dat de door de echtgenote en de kinderen geleden schade of het bestaan van een causaal verband niet voldoende is aangetoond, dan zou het passend zijn een medisch deskundigenonderzoek te gelasten, ten einde de omvang en de ernst van de schade vast te stellen of het bestaan van een causaal verband grondiger te onderzoeken.

De gevorderde bedragen berusten vanzelfsprekend op een raming *ex aequo et bono* van voornoemde schade.

2. Met betrekking tot de schade wijst de *Commissie* er andermaal op, dat de door het Statuut voorziene en aan Leussink toegekende vergoeding op forfaitaire wijze eveneens de eventuele morele of sociale en familiale schade dekt.

Bij de voor de berekening van deze vergoedingen gehanteerde percentages is reeds in ruime mate rekening gehouden met subjectieve stoornissen en met niet-objectiveerbare elementen.

Verzoeksters hebben niet het bewijs geleverd van enige schade die vatbaar is voor objectieve beoordeling en die niet reeds wordt gedekt door de krachtens het Statuut en de Regeling uitgekeerde vergoedingen.

Het bestaan van een causaal verband is op zijn minst zeer onzeker. Uit de medische verslagen blijkt immers dat Leussink reeds voor het ongeval bijzondere karaktertrekken bezat en dat hij mogelijk reeds toen moeilijkheden had met zijn echtgenote en zijn superieur. De Commissie beklemtoont andermaal, dat het vereiste van een causaal verband in de rechtsstelsels van sommige Lid-Staten op zijn minst een correctief vormt in een evenwichtige aansprakelijkheidsregeling.

IV — Vragen van het Hof

Het Hof heeft de Commissie verzocht de volgende vragen schriftelijk te beantwoorden:

„— Zijn de door de artikelen 12 en 14 van de Regeling voorziene vergoedingen naar het oordeel van de Commissie alternatieve uitkeringen (waartussen moet worden gekozen) of cumulatieve uitkeringen (die naast elkaar kunnen worden toegekend) ?

— Is de schadevergoedingsprocedure in casu gebaseerd op artikel 12, op artikel 14 of op beide artikelen ?"

Bij brief van 21 april 1986 heeft de Commissie geantwoord, dat de door de artikelen 12 en 14 van de Regeling voorziene vergoedingen dienen te worden beschouwd als cumulatieve uitkeringen, die naast elkaar kunnen worden toegekend. Zij zouden betrekking hebben op twee verschillende situaties. Artikel 12 zou (impliciet) betrekking hebben op een invaliditeit die het arbeidsvermogen van de ambtenaar aantast, terwijl artikel 14 betrekking zou hebben op „elke blijvende verwonding of verminking die, zonder het arbeidsvermogen van de ambtenaar te verminderen, een aantasting vormt van zijn lichamelijke integriteit en een onmiskenbaar nadelige invloed uitoefent op zijn sociale betrekkingen". Wanneer een ambtenaar wordt getroffen door een invaliditeit die slechts in mindere mate zijn arbeidsvermogen aantast, kan hij aanspraak maken op toepassing van zowel artikel 12 als artikel 14.

De schadevergoedingsprocedure is volgens de Commissie zowel gebaseerd op artikel 12 als op artikel 14 van de Regeling.

V — Mondelinge behandeling

Ter terechtzitting van 29 mei 1986 zijn mondelinge opmerkingen gemaakt door G. Leussink, M. Brummelhuis en de kinderen Monica, Mirjam, Mechteld en Maud Leussink, vertegenwoordigd door B. Humblet, advocaat, alsmede door de Commissie, vertegenwoordigd door P. Vercruysse, advocaat.

O. Due
rechter-rapporteur